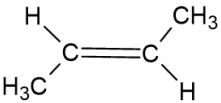
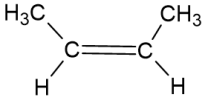

Telítetlen szénhidrogének I.: Alkének, diének és poliének – középszint

Az alkének egy kettős kötést tartalmazó szénhidrogének.	
Az alkének másik neve olefinek .	
Az etén síkalkatú molekula, hiszen mindkét szénatomtörzs körül a ligandumok elrendeződése síkháromszöges .	
Az etén színe: színtelen szaga: édeskes szagú halmazállapota (standard nyomáson és 25 °C-on): gáz	
Az etén poláris oldószerekben rosszul , apoláris oldószerekben jól oldódik.	
Az eténmolekula polaritás szempontjából apoláris .	
Az etén levegőn kormozó lánggal ég.	
Az etén tökéletes égésének egyenlete	$\text{C}_2\text{H}_4 + 3 \text{O}_2 \rightarrow 2 \text{CO}_2 + 2 \text{H}_2\text{O}$
Az addíció olyan kémiai reakció, amely során két (vagy több) molekula egyesül egymással melléktermék képződése nélkül .	
Az etén hidrogénnel történő telítése (egyenlet)	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2 + \text{H}_2 \xrightarrow{\text{Pt kat.}} \text{H}_3\text{C}-\text{CH}_3$
Az etén telítésének reakciótípusa addíció .	
Az etén hidrogénaddíciója/telítése során keletkező termék neve etán .	
Az etén brómmal való reakciója (egyenlet)	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2 + \text{Br}_2 \longrightarrow \begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\text{CH}_2 \\ \quad \\ \text{Br} \quad \text{Br} \end{array}$
Az etén brómmal való reakciójának típusa addíció .	
Az etén brómaddíciója során keletkező termék neve 1,2-dibrómetán .	
Az etén szobahőmérsékleten a brómos vizet elszínteleníti .	
Az etén a brómos vizet elszínteleníti .	
Az etén hidrogén-klorid-addíciója (egyenlet)	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2 + \text{HCl} \longrightarrow \begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\text{CH}_3 \\ \\ \text{Cl} \end{array}$

Az etén hidrogén-kloriddal való reakciójának típusa addíció .	
Az etén hidrogén-klorid-addíciója során keletkező termék neve klóretán .	
Az etén vízaddíciója (egyenlet)	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}_2 + \text{H}_2\text{O} \xrightarrow{\text{híg H}_2\text{SO}_4} \begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\text{CH}_3 \\ \\ \text{OH} \end{array}$
Az etén vízzel való reakciójának típusa addíció .	
Az etén vízaddíciója során keletkező termék neve etil-alkohol/etanol .	
A polimerizáció olyan reakció, amely során egy kisebb molekulájú telítetlen vegyület sok molekulája egyesül egymással melléktermék képződése nélkül .	megjegyzés: a polimerizációra gyakran poliaddícióként hivatkoznak
A monomer az az egyszerű molekula, amelyből a polimer keletkezik .	
A polimer egy olyan óriásmolekula, amely szabályosan ismétlődő molekularészekből épül fel .	
Az etén polimerizációja (egyenlet)	$n \text{ H}_2\text{C}=\text{CH}_2 \xrightarrow{\text{kat.}} \left[\text{CH}_2-\text{CH}_2 \right]_n$
Az etén polimerizációja során képződő termék a polietilén .	
Mivel az eténmolekula tartalmaz pi-kötést, ezért az etén reakciókészsége nagyobb , mint az etáné.	
Az etén csak magasabb hőmérsékleten színteleníti el a brómos vizet, az etén már szobahőmérsékleten is .	
A poliének sok kettős kötést tartalmazó szénhidrogének.	
A kaucsuk természetes polién, melyből gumi készül.	megjegyzés: a kaucsuk poliizoprén-egységekből épül fel
A kaucsukból kénpor hozzáadásával és melegítéssel készül a gumi. A folyamat neve vulkanizálás .	
A gumi térhálós szerkezetű anyag.	

Telítetlen szénhidrogének I.: Alkének, diének és poliének – emelt szint

<p>Az alkének általános összegképlete: C_nH_{2n}</p>	<p>megjegyzés: a π-kötés létrehozása két szénatom egy-egy elektronját igényli, ezért kettővel kevesebb hidrogénatomot tartalmaz a molekula, mint a megfelelő szénatomszámú alkáné</p>
<p>Az eténből származtatható csoport neve vinilcsoport.</p>	
<p>Az alábbi csoport neve CH₂ = CH₂ —</p>	<p>vinilcsoport</p>
<p>Geometriai izoméria (cisz-transz izoméria) az alkének esetén a kettős kötés miatt gátolt rotáció esetén léphet fel.</p>	
<p>Az alábbi képen a but-2-én transz izomerje látható.</p> 	<p>megjegyzés: a nagyobb térkitöltésű ligandumok - ebben az esetben a metilcsoportok – a π-kötés síkjához képest átellenes oldalon vannak</p>
<p>Az alábbi képen a but-2-én cisz izomerje látható.</p> 	<p>megjegyzés: a nagyobb térkitöltésű ligandumok - ebben az esetben a metilcsoportok – a π-kötés síkjához képest azonos oldalon vannak</p>
<p>Az alkének polaritásukat tekintve apoláris molekulák.</p>	
<p>Az alkének színe: színtelen oldhatósága apoláris oldószerekben: jó oldhatósága poláris oldószerekben: rossz</p>	
<p>Az alkének homológ sorának első három tagjának halmazállapota standardállapotban gáz.</p>	
<p>Az alkének homológ sorában standardállapotban folyadék halmazállapotúak a 4-10 szénatomszámú tagok.</p>	
<p>Az alkének homológ sorában standardállapotban szilárd halmazállapotúak a 10-nél nagyobb szénatomszámú tagok.</p>	
<p>Az alkének olvadáspontja magasabb az azonos szénatomszámú alkánokénál.</p>	
<p>Az alkének forráspontja a moláris tömeg/szénatomszám növekedésével nő.</p>	

Az alkének levegőn kormozó lánggal égnék.	
A Markovnyikov-szabály szerint az alkénekben hidrogén-halogenid és víz addíció során a hidrogén ahhoz az atomhoz kapcsolódik, ahol már eleve több hidrogén volt.	
Az alkének azért égnék kormozó lánggal, mivel molekuláik kevesebb hidrogént tartalmaznak, mint az azonos szénatomszámú alkánok, így a vízképződés során kevesebb energia szabadul fel ahhoz, hogy a szén is el tudjon égni.	
Az alkének égésének általános egyenlete	$C_nH_{2n} + \frac{3n}{2}O_2 \rightarrow n CO_2 + n H_2O$
A propén polimerizációja (egyenlet)	$n H_2C=CH-CH_3 \xrightarrow{\text{kat.}} \left[CH_2-\underset{\substack{ \\ CH_3}}{CH} \right]_n$ <p>megjegyzés: fontos, hogy mindig azon a két szénatomon jelöljük a monomerek kapcsolódásának helyét, amelyek között a kettős kötést volt</p>
Az etén ipari előállítása kőolajból történik hőbontással.	
Az etén laboratóriumi előállítása etanolból történik.	
Az etén laboratóriumi előállítása során az etanolhoz tömény kénsavat kell adni és az elegyet forró (legalább 160 °C-os) kvarchomokra kell csepegtetni.	
Az etén laboratóriumi előállításának egyenlete	$H_3C-CH_2-OH \xrightarrow[\text{legalább } 160^\circ C]{\text{cc. } H_2SO_4} H_2C=CH_2 + H_2O$
Az etén laboratóriumi előállítása etanolból a reakció típusa szerint elimináció .	
Az etén etanolból történő előállítása során a tömény kénsav higroszkópos (vízelvonó) tulajdonságát használjuk ki.	
A diének olyan szénhidrogének, amelyekben két kettős kötés található.	
A diének általános összegképlete: C_nH_{2n-2}	<p>megjegyzés: a két π-kötés létrehozása két-két szénatom egy-egy elektronját igényli, ezért négygyel kevesebb hidrogénatomot tartalmaz a molekula, mint a megfelelő szénatomszámú alkáné</p>

A buta-1,3-dién szerkezeti képlete	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}-\text{CH}=\text{CH}_2$
Az izoprén szerkezeti képlete	$\begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}=\text{C}-\text{CH}=\text{CH}_2 \\ \\ \text{CH}_3 \end{array}$
A 2-metilbuta-1,3-dién köznapi neve az izoprén .	
Ha egy dién molekulájában a két kétszeres kötés között pontosan egy egyszeres kötés van, akkor a két kettős kötés konjugált .	
Abban az esetben, ha egy dién molekulaláncában a kettős kötések között pontosan egy egyszeres kötés van, akkor a π -kötések delokalizálódnak .	
A buta-1,3-dién minden atomja egy síkban helyezkedik el.	
A buta-1,3-dién téralkata síkalkatú/planáris .	
A buta-1,3-dién színe: színtelen halmazállapota (25 °C-on, standard nyomáson): gáz	
Az izoprén színe: színtelen halmazállapota (25 °C-on, standard nyomáson): folyadék	
A diének jellemző reakciótípusai az addíció és a polimerizáció .	
A buta-1,3-dién [1,4]-polimerizációja (egyenlet)	$n \text{ H}_2\text{C}=\text{CH}-\text{CH}=\text{CH}_2 \xrightarrow{\text{kat.}} \left[\text{CH}_2-\text{CH}=\text{CH}-\text{CH}_2 \right]_n$ <p>megjegyzés: a delokalizáció miatt a kettős kötés „beugrik” a második és harmadik szénatomtörzs közé</p>
Az izoprén polimerizációja (egyenlet)	$n \text{ H}_2\text{C}=\underset{\text{CH}_3}{\text{C}}-\text{CH}=\text{CH}_2 \xrightarrow{\text{kat.}} \left[\text{CH}_2-\underset{\text{CH}_3}{\text{C}}=\text{CH}-\text{CH}_2 \right]_n$ <p>megjegyzés: a delokalizáció miatt a kettős kötés „beugrik” a főlánc második és harmadik szénatomtörzse közé</p>

<p>A buta-1,3-dién [1,2]-brómaddíciója (egyenlet)</p>	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}-\text{CH}=\text{CH}_2 + \text{Br}_2 \longrightarrow \begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\overset{*}{\underset{\text{Br}}{\text{C}}}-\underset{\text{Br}}{\text{C}}-\text{CH}=\text{CH}_2 \end{array}$ <p>megjegyzés: a keletkezett vegyület királis</p>
<p>A buta-1,3-dién [1,4]-brómaddíciója (egyenlet)</p>	$\text{H}_2\text{C}=\text{CH}-\text{CH}=\text{CH}_2 + \text{Br}_2 \longrightarrow \begin{array}{c} \text{H}_2\text{C}-\underset{\text{Br}}{\text{C}}-\text{CH}=\text{CH}-\underset{\text{Br}}{\text{C}}-\text{H} \end{array}$ <p>megjegyzés:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. a delokalizáció miatt a kettős kötés „beugrik” a második és harmadik szénatomtörzs közé 2. a keletkezett vegyület esetén fennáll cisz-transz izoméria
<p>Az izoprén [1,2]-addíciója (egyenlet)</p>	$\text{H}_2\text{C}=\underset{\text{CH}_3}{\text{C}}-\text{CH}=\text{CH}_2 + \text{Br}_2 \longrightarrow \begin{array}{c} \text{Br} \quad \text{Br} \\ \quad \\ \text{H}_2\text{C}-\underset{\text{CH}_3}{\text{C}}-\text{CH}=\text{CH}_2 \end{array}$
<p>Az izoprén [1,4]-addíciója (egyenlet)</p>	$\text{H}_2\text{C}=\underset{\text{CH}_3}{\text{C}}-\text{CH}=\text{CH}_2 + \text{Br}_2 \longrightarrow \begin{array}{c} \text{Br} \quad \quad \quad \text{Br} \\ \quad \quad \quad \\ \text{H}_2\text{C}-\underset{\text{CH}_3}{\text{C}}=\text{CH}-\text{CH}_2 \end{array}$ <p>megjegyzés: a delokalizáció miatt a kettős kötés „beugrik” a főlánc második és harmadik szénatomtörzse közé</p>
<p>Az izoprén [3,4]-addíciója (egyenlet)</p>	$\text{H}_2\text{C}=\underset{\text{CH}_3}{\text{C}}-\text{CH}=\text{CH}_2 + \text{Br}_2 \longrightarrow \begin{array}{c} \text{Br} \quad \text{Br} \\ \quad \\ \text{H}_2\text{C}-\underset{\text{CH}_3}{\text{C}}-\text{CH}-\text{CH}_2 \end{array}$
<p>A butadién 1,4-típusú polimerizációjával nyert polibutadién a műkaucsuk és a mógumi alapanyaga.</p>	
<p>A karotinoidok a természetben előforduló poliének, vagyis olyan szénhidrogének, amelyek több kettős kötést tartalmaznak.</p>	
<p>A 30%-nál nagyobb kéntartalmú gumi az ebonit (keménygumi).</p>	
<p>A vulkanizálás eredményeként kénhidak kapcsolják össze a kaucsukot felépítő izoprén-egységeket. Így keletkezik a rugalmas gumi, melynek szerkezete térhálós. További kén adagolásával a</p>	

<p>térhálós szerkezet merevvé válik. Az így kapott keménygumi az ebonit.</p>	
<p>A karotinoidok azért színes vegyületek, mert bennük a kettős kötések konjugáltan helyezkednek el, és az egész molekulára delokalizált π-elektronokat már a látható fény is gerjeszti.</p>	